

Opinnäytetyö (AMK)

Sosionomi Amk

Sosiaalipalvelut

2015

Leena Uppo

KOULUKURAATTORI TUTUKSI TOIMINNALLISILLA MENETELMILLÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma | Sosiaalipalvelutyö

2015 | 38+1

Outi Kivinen

Leena Uppo

KOULUKURATTORI TUTUKSI TOIMINNALLISILLA MENETELMILLÄ

Loimaan kaupungin perusopetuksen koulukuraattorilla on toimialueellaan 9 koulua ja noin 1900 oppilasta. Uuden oppilashuoltolain, joka tuli voimaan 1.8.2014, hengen mukaan oppilashuoltoon sekä kuraattorin työtä tulisi kehittää enemmän ennaltaehkäisevään suuntaan. Suuresta oppilasmäärästä johtuen kuraattori sekä hänen työnkuvansa on monille oppilaille tuntematon.

Kehittämistehtävän tavoitteena on tehdä koulukuraattori ja hänen työnkuvansa suurelle oppilasmäärälle näkyväksi arjessa mukana toimivaksi aikuiseksi. Kehittämistehtävän toisena tavoitteena on edistää ennaltaehkäisevää työtä Loimaan perusopetuksen tukipalveluissa. Tämä tapahtuu tekemällä koulukuraattori oppilaille näkyväksi, jolloin tuttuuden kautta oppilaiden kynnys ottaa yhteyttä saadaan matalammaksi. Kolmantena tavoitteena on oppilaiden osallistaminen osaksi omaa hyvinvointiaan kuraattorin pitämien toiminnallisten oppituntien avulla, joiden teemat liittyvät nuorten itsenäistymiseen ja kasvuun.

Työ oli luonteeltaan kehittämistehtävä, joka toteutettiin vuoden 2015 aikana. Kehittämistehtävää toteutettaessa aineistonkeruu menetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Haastattelutuloksia käytettiin konsultaatioina kehittämistyön suunnitteluvaiheessa. Kehittämistehtävää varten haastateltiin koulukuraattoria sekä kuutta eri oppilaitosten rehtoria, opettajia ja erityisopettajia.

Kehittämistehtävän tuotoksena suunniteltiin ja toteutettiin koulukuraattorin käyttöön toiminnalliset oppitunnit perusopetuksen 7-9 luokille. Oppituntien teemat ovat Ryhmän roolit (7-lk.), Temperamentit (8-lk.) ja Itsetunto/minäkuva (9-lk.). Konkreettinen tuotos on materiaalikansio.

ASIASANAT:

oppilashuolto, ennaltaehkäisevä oppilashuolto, koulukuraattori, osallistaminen, toiminnalliset menetelmät

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme of Social Services | Social Service Work

2015 | 38+1

Outi Kivinen

Leena Uppo

HOW TO MAKE SCHOOL SOCIAL WORKER FAMILIAR WITH OPERATIONAL METHODS

Loimaa's primary school's school social worker has 9 schools and approximately 1,900 students in her territory. In the spirit of the new student welfare law, which came into force on 01.08.2014, the student welfare and the work of the school social worker should develop to more preventive way. Number of students leads to a problem where they have no personal contact with school social worker or even have information about her job description.

This work is a development project, which was carried out during 2015. It's first aim is to make the school social worker and her job visible to the general number of students in everyday life. The second aim of the development project is to promote a preventive approach into Loimaa's primary school's system of support services. This is done by making the school social worker visible for pupils. Students threshold to contact the school social worker can be lower by familiarity. The third aim is involvong the students into their own wellbeing, through lessons with operational methods. Lesson is held by the school social worker. Lessons have themes relating to young people's independence and growth.

In this development project the data collection method was theme interview method. Interview results were used for counseling in the stage of development. For the development task was interviewed school social worker, as well as six representatives of different schools, head masters, teachers and teachers of special education.

The lessons with operational methods was designed and implemented in classes 7-9 in primary school. Themes of these lessons are Roles in the group (7 grade.), Temperament (8 grade), and Self-esteem / self-image (9 grade). The concrete output is a material folder.

KEYWORDS:

student welfare, preventive student welfare, school social worker, inclusion, operational methods

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 OPPILASHUOLTO	7
2.1 Ennaltaehkäisevä oppilashuolto	7
3 KOULUKURAATTORI	9
3.1 Koulukuraattorin ammatillinen rooli	9
3.2 Koulukuraattorikuvan kirkastamisen tarve	11
4 PERUSOPETUKSEN VUOSILUOKAT 7-9	13
5 TOIMINNALLISET MENETELMÄT	15
5.1 Osallisuuteen osallistavien menetelmien kautta	16
6 RYHMÄN OHJAAMINEN	18
7 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTTAMINEN	19
7.1 Suunnitteluvaihe	21
7.2 Konsultaatiohaastattelut	23
7.3 Toiminnalliset oppitunnit	25
7.4 Materiaalikansio	26
7.5 Päätäminen ja arviointi	27
8 TOIMINNALLISET TUNTISUUNNITELMAT	28
8.1 Ryhmän roolit	28
8.2 Temperamentit	30
8.3 Itsetunto/Minäkuva	33
9 POHDINTA	36
LÄHTEET	37

LIITTEET

Liite 1. Haastattelurunko

1 JOHDANTO

Uusi oppilashuoltolaki, joka tuli voimaan 1.8.2014, on tuonut opiskeluhuollon uuden äärelle ja monessa oppilashuollon toimipisteessä ja kunnassa on uuden lain myötä tullut esille kehittämis- ja muutostarpeita. Uuden oppilashuoltolain hengen mukaan oppilashuoltoa sekä kuraattorin työtä tulisi kehittää enemmän ennaltaehkäisevään suuntaan. Oppilaan fyysinen ja psyykinen hyvinvointi saavutetaan parhaiten ennaltaehkäisevällä työllä luomalla koulun arkityöskentely, toimintaympäristö ja – kulttuuri hyvinvointia tuottaviksi. Näissä edellä mainituissa osa-alueissa myös oppilashuollolla ja koulukuraattorilla on suuri merkitys.

Oppilashuoltoon kuuluvien koulukuraattorien työ on tähän asti ollut pitkälti korjaavaa työtä yhdessä koulupsykologien ja muiden oppilashuollon henkilökuntaan kuuluvien kanssa. Ennaltaehkäisevään työhön ei ole aiemmin ollut työtettä eikä menetelmiä. Työn kehittäminen ennaltaehkäisevään suuntaan on saattanut jäädä toissijaiseksi työn hektisyyden vuoksi. Jokainen oppilashuolto ja koulukuraattori määrittelee itse, millaiseksi heidän koulussaan ja oppihuolto työssään ennaltaehkäisevä työ tulevaisuudessa muotoutuu ja millaisia keinoja siinä käytetään.

Opinäytetyöni toimintaympäristönä on Loimaan perusopetuksen yläkoulut sekä perusopetuksen tukipalvelut, joihin toimeksiantajani koulukuraattorin toimiala kuuluu. Loimaan kaupungilla on 9 perusopetuksen koulua, joista 3 on yläkouluja. Oppilaita näissä yläkouluissa on n. 450.

Koulukuraattorilla on Loimaalla lähes 1900 oppilasta omalla vastuualueellaan. Sekä koulukuraattorilla että oppilaitosten yhteistyökumppaneilla oli tunne siitä, että koulukuraattori on suurimmalle osalle oppilaita tuntematon henkilö. Lisäksi koulukuraattorin rooli koetaan negatiivisena.

Kehittämistyöni tarkoituksena oli suunnitella ja toteuttaa kuraattorin vuosikelloon sidottua ennaltaehkäisevää työtä, joka on teemoittain tapahtuvaa oppituntityöskentelyä. Toiminnallisten oppituntien kautta kuraattori saavuttaa suuren oppilasjoukon ja tekee itsensä tutuksi suurille oppilasmäärille oppilaitosyhteisöis-

sä. Tuttuuden kautta oppilaat voidaan saada ottamaan yhteyttä matalammalla kynnyksellä. Koulukuraattorin toiminnallisilla oppitunneilla käsitellään nuorten itsenäistymiseen ja kasvuun liittyviä teemoja erilaisin toiminnallisina menetelmin, jolloin nuorten oma osallisuus omassa hyvinvoinnissaan saa vahvistuksen.

2 OPPILASHUOLTO

Opiskeluhoiltoa on sekä perusopetuslaissa tarkoitettu oppilashuolto että lukio-laissa ja ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettu opiskelija-huolto. Opiskeluhoilto sisältää koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluja, opiskeluhoillon psykologi- ja kuraattoripalveluja, monialaista yksilökohtaista opiskeluhoiltoa sekä koulutuksen järjestäjän järjestämiä yksityisen tuottajan tarjoamia sosiaali- ja terveystalveluja esimerkiksi vaikeasti vammaisille lapsille tai lapsille ja nuorille jotka sijouttuvat erityiskouluihin. Yhteisöllisen oppilashuol-lon tehtävä on kehittää monialaisena yhteistyönä oppilaan kehitystä, kasvua ja oppimista tukevaa kouluyhteisöä. (Oppilas- ja opiskeluhuoltolaki 30.12.2013/1287).

“Oppilaitoksen sijaintikunta vastaa opiskeluhoillon psykologi- ja kuraattoripalve-lujen järjestämisestä alueellaan sijaitsevien esi- ja perusopetusta, lukiokoulutus-ta ja ammatillista peruskoulutusta antavien oppilaitosten opiskelijoille heidän kotipaikastaan riippumatta” (Oppilas- ja opiskeluhuoltolaki 30.12.2013/1287.)

Loimaalla oppilashuollon työryhmään eri kouluilla kuuluvat koulukuraattorin li-säksi koulupsykologi, kouluterveydenhoitaja, laaja-alainen erityisopettaja ja kou-lun rehtori. Joillakin kouluilla myös opintojen- ohjaaja voi kuulua oppilashuolto-ryhmään.

2.1 Ennaltaehkäisevä oppilashuolto

“Opiskeluhoiltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko oppilaitos-yhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhoiltona” (Oppilas – ja opiskeluhuolto-laki 30.12.2013/1287.) Tompurin (2014,51) mukaan oppilaan fyysinen ja psyyk-kinen hyvinvointi saavutetaan parhaiten ennaltaehkäisevällä työllä luomalla kou-lun arkityöskentely, toimintaympäristö ja – kulttuuri hyvinvointia tuottaviksi. En-naltaehkäisevän työtavan kohdistuessa koko lapsiryhmään koko ryhmän yleistä hyvinvointia voidaan lisätä ja leimautumista vähentää.

Ennaltaehkäiseviä toimia voivat olla esimerkiksi ryhmittelyjen suunnittelu joustavasti oppilaiden erilaiset valmiudet ja oppimistyyli huomioiden ja hallintokuntien rajat ylittävä yhteistyö. Opettajalla tulisi olla mahdollisuus tukea yksittäistä lasta ja eriyttää opetusta lasten erilaiset tarpeet huomioiden. (Oppilas - ja opiskeluhuoltolaki 30.12.2013/1287.)

Koulun tärkein yhteistyökumppani on oppilaan perhe ja huoltajat. Kodin ja koulun yhteiset tavoitteet ja toiminta oppilaan parhaaksi edesauttavat lapsen oppimista, kasvua ja myönteistä kehitystä koko koulupolun ajan. Ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta on huoltajilla. Koulu vastaa opetuksesta ja tukee oppilaan kasvua. Yhteistyöllä pystytään parhaiten tukemaan oppilaan hyvinvointia eri ikätasoilla. Yhteistyössä painotetaan molemminpuolista luottamusta, avoimuutta, rehellisyyttä ja yhteydenpidon riittävän matalaa kynnyistä. Pyritään siihen, että huolet tuodaan esiin ja niistä keskustellaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. (Oppilas - ja opiskeluhuoltolaki 30.12.2013/1287.)

3 KOULUKURAATTORI

Laki oppivelvollisuudesta oli tullut voimaan vuonna 1921. Koulukuraattorityön juuret ovat kasvatustieteissä, joka sai alkunsa jo vuonna 1925. Lain myötä tarvittiin toimenpiteitä niille lapsille, jotka eivät sopeutuneet koulun sääntöihin tai eivät menestyneet koulussa. 1960 - luvulla jo toimintansa vakiinnuttaneella kasvatustieteellä oli merkittävä rooli erityisopetuksen alulle panijana ja kehittäjänä. Se ei kuitenkaan pystynyt tyydyttämään koulujen psykologis-pedagogisen avun tarvetta. Ensimmäinen kuraattorin virka perustettiin vuonna 1951 Helsingin apukouluoppilaiden jälkihuoltoa varten. Kyse ei siis vielä ollut koulun sisällä tapahtuvasta kuraattorityöstä, mutta kuraattori-nimike otettiin käyttöön tuolloin. Kuraattorityön kehittymisen taustalla nähdään myös peruskoulun tuleminen, joka toteutettiin asteittain vuosina 1972 - 77. Psykkinen oppilas-huolto alkoi kehittyä 22 kasvatustieteelle rinnakkaiseksi työmuodoksi 1960-luvun lopulla, jolloin alettiin perustaa koulupsykologien ja koulukuraattorien virkoja. (Sipilä-Lähdekorpi 2004, 84.)

1970 – 80 – luvuilla pohdittiin omaa lainsäädäntöä koulukuraattorityölle, mutta sitä ei vielä 1980-luvun alun koululakeihin saatu. Koulukuraattorin työtä perusteltiin eri tahoilla taloudellisesti, sisällöllisesti, teoreettisesti ja hallinnollisesti. Noin 20 vuoden perustelutyö sai viimein päätepisteen, kun eduskunta hyväksyi lain ja asetuksen lastensuojelulain muuttamisesta vuonna 1990. Tuolloin koulun psykososiaalisesta työstä tuli viimein lakisääteistä ja koulukuraattorityössä alkoi ammatillistumisen kausi. (Sipilä-Lähdekorpi 2004, 97-101.)

3.1 Koulukuraattorin ammatillinen rooli

Allen-Meares. P, Montgomery. K. L & Kim. J. S, 2013 ovat artikkelissaan School- Based Social Work Interventions: A Cross-National Systemic Review käsitelleet koulun oppilashuollon ja koulukuraattorien palvelujen luonnetta ja laajuutta ympäri maailman. Koulussa tapahtuva oppilashuoltotoiminta on kasvava ammattiala. Arviolta 43 maassa on n. 50 000 koulukuraattoria ja muita op-

pilashuollon ammattilaisia. (Allen-Meares ym. 2013, 253.) Psykososiaalinen työ sekä kouluikäisten akateemiset ja psykologiset tarpeet, ovat koulukuraattorien palveluluiden kohteita. Yksilö-, ryhmä - ja perheneuvontaa, kriiseihin puuttumista, kotikäyntejä, vanhempien neuvontaa ja tukemista ja oppilaiden, perheiden ja koulusysteemin asioiden ajamista. (Allen-Meares ym. 2013, 258.)

Koulukuraattori tarkastelee sosiaalisia ilmiöitä kokonaisvaltaisesti nuoren ja heidän perheidensä, ryhmän ja kouluyhteisön tasolla. Koulukuraattori toimii yhteistyössä oppilaan vanhempien ja koulun henkilökunnan kanssa ja antaa heille asiantuntija-apua sekä konsultaatiota. Koulukuraattori osallistuu oppilashuolto-ryhmiin sekä moniammatillisiin yhteistyöverkostoihin. Koulukuraattorin työ on ennaltaehkäisevää työtä, mutta käytännön työssä tehtävät ovat painottuneet tähän asti korjaavaan työhön.

Sipilä - Lähdekorpi (2006, 24) on "Ristiriitoja ja onnistumisia. Koulukuraattorin työ Suomessa"- artikkelissaan kuvannut kuinka koulukuraattorin rooli on edelleen epäselvä vaikka kuraattorityötä on tehty Suomessa jo 40 vuotta. Roolin epäselvyyttä aiheuttavat ristiriitaiset tai ylisuuret odotukset ja resurssien vähyys. Myös jatkuva muutos, sekoittuminen koulupsykologeihin, työn päällekkäisyys eri yhteistyötahojen kanssa, roolien vaihtelu eri kouluilla ja monet eri hallintokunnat ovat omiaan sekoittamaan roolia. Vaikka Sipilä - Lähdekorven ajatuksista on kymmenen vuotta, on koulukuraattorien tilanne vielä aivan sama.

Koulukuraattori ei kuitenkaan työskentele yksin vaan hänellä on paljon yhteistyökumppaneita sekä koulun sisällä että sen ulkopuolella. Työ on hyvin verkostoitunutta. Koulun sisällä koulupsykologit ja koulukuraattori tekevät paljon yhteistyötä. Koulun rehtori on ehkä tärkein yhteistyötaho, sillä hänellä on suuri merkitys koulun ilmapiirin luojana. Koulun ulkopuolella tärkeimmät yhteistyökumppanit ovat sosiaalihuolto ja perheneuvola, joiden työntekijöiden työparina koulukuraattori voi myöskin työskennellä. Vanhemmat yhteistyötahona monesti unohdetaan, vaikka heidän merkityksensä oppilaan asioissa on suuri. (Sipilä-Lähdekorpi 2006, 25.)

Koulukuraattori ohjaa oppilaan tarvittaessa koulun ulkopuolisten tukipalvelujen (lastensuojelu, nuorisotyö) tai hoidon piiriin (lasten- ja nuortenpsykiatrian poliklinikka, kasvatus- ja perheneuvola) ja toimii moniammatillisessa yhteistyössä alueen muiden tukiverkoston kanssa. Koulukuraattori kartoittaa (palvelutarpeen arviointi) ja koordinoi nuoren tilannetta, jotta palveluissa ehkäistäisiin tukipalvelujen päällekkäisyys.

3.2 Koulukuraattorikuvan kirkastamisen tarve

Elina Nivala (2006, 101- 104) tarkastelee artikkelissaan ”Koulukuraattori nuoren maailmassa” koulua ja koulun sosiaalityötä nuoren itsensä kannalta. Artikkelin pohjautuu saman kirjoittajan aikaisemmin julkaisemattomaan tutkimukseen, joka käsittelee oppilaiden mielikuvia koulussa tarjolla olevasta tuesta psykososiaalisissa ongelmissa.

Koulukuraattori ei saanut Nivalan tutkimusaineistossa kovinkaan suurta roolia. Nuoret kyllä tiedostivat oppilashuollon palvelujen olemassaolon, mutta koulukuraattoria ei mainittu nuorten tukijana. Koulukuraattori oli ns.negatiivisessa roolissa ja edusti koulun kontrolloivaa roolia. Koulukuraattorin palveluita ei tarinoissa ollut saatavilla muutoin kuin erillisesti niitä pyytäen. Koulukuraattorin toimenkuvaan tarinoiden perusteella kuuluu rankaisijan rooli, joka ottaa puhutteluun kiusaajat ja koulupinnarit, tai koulukuraattorin puheille pääsee silloin kun ongelmat ovat todella pahoja. Koulun omia palveluita useammin nuoret hakivat apua muualta, koulun ulkopuolelta. Kaikista mieluiten nuoret lähestyivät apua hakiessaan omaa lähipiiriään, kavereita tai omia vanhempiaan. (Nivala 2006, 144- 146.)

Koulukuraattorin työnkuvaa tulisi Nivalan tutkimuksen mukaan kehittää sellaiseksi, että koulukuraattorilla olisi enemmän nuoria kohtaava kuin kontrollirooli. Koulukuraattorilla on laaja sosiaalityön ammattitaito, jonka olemassaoloa nuoret eivät tutkimuksen perusteella tunnista. Nivalan (2006, 148) mukaan koulukuraattori voisi olla myös koulun yhteistyöntekijä, olla näkyvillä koulun yhteisissä tapahtumissa, jotta hänen läsnäoloaan ei aina liitettäisi vain negatiivisiin tapah-

tumiin. Ei riitä, että nuoret tiedostavat palveluita olevan olemassa, vaan myös mielikuvien palveluista tulee olla myönteisiä.

Nuorten kouluaikana omaksumat käsitykset henkilökohtaisten sosiaalisten ongelmien selvittämisestä ja hoitamisesta vaikuttavat Nivalan (2006, 154) mukaan ainakin jossain määrin nuorten käsityksiin siitä miten yhteiskunnassa huolehditaan ja tulisi huolehtia sosiaalisista ongelmista. Koulukuraattorilla on suuri rooli siinä millaisen mallin nuoret saavat yhteisöllisestä huolenpidosta. Jos oppilashuolto todella onnistuisi edistämään välittämisen, huolenpidon ja myönteisen vuorovaikutuksen toimintakulttuuria koulussa voisivat uudet ajattelu- ja toimintatavat levitä nuorten mukana yhteiskuntaan.

4 PERUSOPETUKSEN VUOSILUOKAT 7-9

Kehittämistyön keskiönä eli toiminnallisten oppituntien toiminnan kohteena ovat perusopetuksen 7-9 luokkien eli yläkoulun oppilaat, joiden ikähaarukka on 13-16 vuotta. Vuosiluokat 7-9 sijoittuvat nuoren elämässä vaiheeseen, jossa haetaan voimakkaasti omaa identiteettiä. Mietitään kuka minä olen, millainen minä olen, mihin minä kuulun ja mikä minusta tulee isona. Koululla on suuri merkitys kodin, kavereiden ja ympäröivän maailman ohella luoda nuorelle kuvaa omasta itsestään ja paikasta omassa lähiyhteisössä, tässä ajassa ja yhteiskunnassa.

Opetussuunnitelman perusteissa (2014, 12) todetaan, että perusopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itsearvoisesta merkityksestä. Jokainen oppilas on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella on oikeus kasvaa täyteen mittaansa ihmisenä ja yhteiskunnan jäsenenä. Tässä kasvussa oppilas tarvitsee kannustusta ja yksilöllistä tukea sekä kokemusta siitä, että koulu-yhteisössä häntä kuunnellaan ja arvostetaan ja että hänen oppimisestaan ja hyvinvoinnistaan välitetään. Yhtä tärkeä on kokemus osallisuudesta ja siitä, että voi yhdessä toisten kanssa rakentaa yhteisönsä toimintaa ja hyvinvointia. Opiessaan oppilas rakentaa identiteettiään, ihmiskäsitystään, maailmankuvaansa ja – katsomustaan sekä paikkaansa maailmassa. Samalla hän luo suhdetta itseensä, toisiin ihmisiin, yhteiskuntaan, luontoon ja eri kulttuureihin.

Vuosiluokkien 7-9 erityisenä tehtävänä on ohjata ja tukea oppilaita näiden voimakkaiden kehitysvuosien aikana, huolehtia perusopetuksen oppimäärän opiskelun loppuunsaattamisesta ja kannustaa kaikkia oppilaita opintojen jatkamiseen. Oppilaiden väliset yksilölliset kehityserot, myös poikien ja tyttöjen usein erilainen kehitysrytmi, alkavat näkyä aiempaa selvemmin ja vaikuttavat koulutyöhön. Oppilaita ohjataan oman kehityksensä ymmärtämiseen ja rohkaistaan itsensä hyväksymiseen sekä vastuunottoon itsestä ja omista opinnoista, kavereista ja lähiympäristöstä. Oppilaita tuetaan yhteisöllisyyteen, joka ei hyväksy minkäänlaista kiusaamista, seksuaalista häirintää, rasismia eikä muuta syrjintää. (Opetussuunnitelman perusteet 2014, 313.) Perusopetuksen oppilashuol-

lon toiminta korostuu edellä mainituissa tunnetaitojen ja oman itsensä kehittämisessä.

Oppilaiden itsenäistymistä tuetaan yhteistyössä kotien kanssa. Oppilaita ohjataan tunnistamaan omaa ja yhteistä hyvinvointia edistäviä ja haittaavia tekijöitä ja harjaantumaan terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta edistäviin toimintatapoihin. Erityistä huomiota kiinnitetään unen ja levon, tasapainoisen päivärytmin, liikkumisen ja monipuolisen ravinnon sekä päihteettömyyden merkitykseen ja hyvien tapojen tärkeyteen elämässä. Sosiaalisia taitoja harjoitellaan ja tuetaan tunnetaitojen kehittymistä. Käsitellään yhdessä ristiriitaisten tunteiden ja ajatusten kohtaamista ja hallintaa. Oppilaat saavat valmiuksia suojata yksityisyyttään ja henkilökohtaisia rajojaan. (Opetussuunnitelman perusteet 2014, 316.)

5 TOIMINNALLISET MENETELMÄT

Toiminnallisilla menetelmillä tarkoitetaan kaikkia tekemiseen ja toimintaan liittyviä harjoituksia, joilla pyritään aktivoimaan yksilön ja ryhmän toimintaa ja oppimista. Toiminnalla tarkoitetaan myös ajatuksellista toimintaa, jota fyysinen tekeminen tuottaa. (Kataja. J, Jaakkola. T & Liukkonen. J. 2011, 30). Toiminnalliset menetelmät jakautuvat Katajan ym. (2014, 30) mukaan mielikuvaoppimiseen, kokemusoppimiseen, seikkailukasvatukseen, liikuntakasvatukseen, psyyko- ja sosiodraamaan, ratkaisukeskeisyyteen, narratiivisyyteen ja leikkiin. Toiminnallisissa menetelmissä uskotaan yksilön ja ryhmän kykyyn etsiä itse erilaisia mielenkiintoisia kehittymisen polkuja. Toiminta synnyttää usein prosessin joka avaa yksilölle ja ryhmälle uuden näkökulman asiaan. (Kataja ym. 2014, 30.) Toiminnalliset menetelmät ovat vuorovaikutuksen välineitä. Ne voivat toimia vuorovaikutustilanteessa puhuttujen sanojen, eleiden ja ilmeiden tukena. Monet ihmiset saattavat ilmaista itseään paremmin toiminnan kautta: ”yhdessä tekeminen ja yhdessä kokeminen voi joskus olla paljon tuottavampaa kuin yhdessä puhuminen” (Vilén, Leppämäki & Ekström 2002, 218).

Lastensuojelun käsikirjan (THL 2015) mukaan toiminnallisissa ja luovissa menetelmissä pääpaino on toiminnassa, sanojen merkityksen jäädessä vähäisempään rooliin. Vasta kokemuksia jaettaessa ja työskentelyä purettaessa sanat tulevat tarpeellisemmiksi. Toiminnalliset menetelmät sopivat erityisesti ryhmämuotoiseen työskentelyyn ja niiden avulla asioihin on mahdollista saada uusia näkökulmia. Erilaiset luontevat itseilmaisun keinot ovat toiminnallisten menetelmien keskiössä. Näitä menetelmiä ovat esimerkiksi kuvallinen ilmaisu (piirustus, maalaus ja muovailu), musiikki (aktiivinen kuuntelu, laulaminen ja soittaminen), liikunta ja tanssi, draamalliset menetelmät (rooliharjoitukset, dramatisointi ja leikilliset tehtävät), kirjallisuus (tarinoiden, runojen, elämäkertojen, kokemusten kirjoittaminen ja lukeminen) sekä valokuvaus ja videointi.

“Ei ole taloudellista eikä tehokasta yrittää oppia ja hallita kaikkia mahdollisia työmenetelmiä” (THL 2015). Tietyn menetelmän aktiivinen käyttö mahdollistuu sillä, että sopivia menetelmiä on rajattu määrä, jolloin niistä tulee luonteva osa

työskentelyä. Tärkeämpää kuin se, mitä menetelmää käytetään, on se, mihin tuloksiin menetelmää hyödyntämällä päästään. Menetelmät sinällään eivät ole oikotie positiivisiin muutoksiin. (THL 2015).

5.1 Osallisuuteen osallistavien menetelmien kautta

Osallistava kasvatus eli inklusio nojaa nuoriso- ja sosiaalityössä yleisesti hyväksytyyn sosiaalipedagogiseen kasvatuserinteeseen. Nimensä mukaisesti osallistava kasvatus tähtää osallisuuden edistämiseen. Kasvatuksen perusteenä on tiedostava, vastuullinen ja aktiivinen kansalalainen, joka ymmärtää, että maailma on muutettavissa ja että asioihin voi vaikuttaa. (Valtikka 2015). Persoonana on pedagogisen kasvatuksen ytimessä. Kasvatuksellisen toiminnan avulla tavoitellaan ihmisen persoonallista kehittymistä, asenteiden muutosta, oman vastuun tiedostamista, herkistymistä ja motivaation heräämistä. Koulukuraattorin työssä pedagoginen ulottuvuus näkyy erilaisten teemapäivien, informaatiotilaisuuksien ja oppituntien pitämisen lisäksi erityisesti kahden- ja ryhmäkeskisissä pedagogisissa ja terapeutispedagogisissa keskusteluissa. (Kurki 2006, 81.)

Osallistamisen perusajatuksena on saada ihmisten kokemukset, tiedot, taidot, tunteet ja asenteet mukaan toimintaan. Toiminnan ohjaaja ei tuo valmiita ratkaisuja vaan pyrkii erilaisten harjoitusten avulla aktivoimaan ihmisiä. Osallistamisen tavoitteina on aktivoiminen, omakohtaisen tiedon esille saaminen, tunteiden ja asenteiden korostaminen sekä erilaisten näkökulmien esille tuominen ja niiden ilmaisemiseen rohkaiseminen. (Hyppönen & Linnossuo 2004, 12.) Ohjaaja ei ole asiantuntija vaan toiminnan mahdollistaja. Ryhmän jäsenten aktivoimiseen voidaan käyttää erilaisia toiminnallisia menetelmiä.

Ihmisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksilla on vahva yhteys heidän kokemaansa hyvinvointiin. Hyvinvoinnin edistäminen, osallisuuden lisääminen ja syrjäytymisen ehkäisy edellyttävät yhteisöllisyyttä; osallisuus liittyy yhteisöön ja yhteiskuntaan kuulumisen tunteeseen, joka syntyy esimerkiksi työn, harrastusten, kansalaisjärjestötoiminnan tai muun vaikuttamisen kautta. Osallisuus merkitsee omakohtaisesta sitoutumisesta nousevaa vaikuttamista asioiden kul-

kuun ja vastuun ottamista seurauksista. Osallisuus voidaan nähdä syrjäytymisen vastavoimana. (Jelli 2014). Erilaiset osallisuutta vahvistavat toimintamuodot edesauttavat myös ongelmien ennaltaehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista sekä tarvittavan tuen järjestämistä (Tompuri 2014, 53).

Lastensuojelun käsikirjan (THL 2015) mukaan lapsen ja nuoren osallisuudessa on kyse siitä, miten hän voi olla mukana määrittämässä, toteuttamassa ja arvioimassa hänen etunsa turvaamiseksi tehtävää työtä. Mahdollisuus olla osallisenä ja mukana asioiden käsittelyssä itselle merkittävissä yhteisöissä on ratkaisevaa ihmisen identiteetin kehittymisen kannalta. Kyse on yhdestä kasvun ja kehityksen perusedellytyksestä. Osallistumisen kautta opitaan olemaan ja elämään yhdessä.

6 RYHMÄN OHJAAMINEN

Ryhmä ja sen toiminta ovat yksi ohjaajan työn haasteellisimpia ja mielenkiintoisimpia ilmiöitä. Ryhmän ohjaaja, joka hallitsee ryhmässä tapahtuvat ilmiöt, osaa ohjata ryhmää kohti sen tavoitteita. (Kataja ym. 2011, 15.) Ryhmän ohjaajalla täytyy olla selkeä käsitys omista taidoistaan sekä ohjaajana että ihmisenä. Vuorovaikutustaidot, empatia, kuuntelukyky, herkkyys ja välittäminen ovat vain joitakin hyvän ohjaajan tunnusmerkkejä. Yllättävien tilanteiden hallinta, joustokyky ja vakuuttavuus ovat esimerkkejä, jotka kertovat ohjaajan ammattitaidosta. (Aalto 2000, 141.)

Ryhmätoiminnan ennakkosuunnittelu on tärkeää. Monia valintoja on tehtävä jo ennen toiminnan aloittamista. Tanskasen (2015, 111) mukaan ryhmälle tulee miettiä alustavat tavoitteet. Ryhmän rakennetta tulee pohtia, tulisiko ryhmän olla avoin vai suljettu, pienryhmä vai suurryhmä, homogeeninen vai heterogeeninen. Osallistujat voivat olla ikävaiheen tai sukupuolen mukaan ryhmään valikoituneita.

Ohjaajan tulee miettiä myös käytännön asioita kuten mahdollisten muiden ohjaajien valintaa ja sitä, onko toinen ohjaaja sosiaalialan ammattilainen vai edustaako hän jotain muuta ammattikuntaa.

Ohjaajalla tulee olla etukäteen käsitys ohjauksesta vaativista ryhmätilanteista, joita syntyy useimmiten ryhmän edessä eri vaiheissa tai ryhmädynamiikkaan liittyen. Kataja ym. (2011, 27) mukaan joissakin tilanteissa tarvitaan välitöntä puuttumista ja toisissa tilanteissa on hyvä vetäytyä taustalle. Ohjaaja luo itse oman ryhmänohjauksen, mutta hänen tulee vuorovaikutuksessa osallistujien kanssa tukea heidän vahvuuksiaan (Tanskanen 2015, 112.)

7 KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TOTEUTTAMINEN

Kehittämistehtävän lähtökohtana on ollut uuden oppilas- ja opiskeluhuoltolain 30.12.2013/1287, joka tuli voimaan 1.8.2014, mukanaan tuoma tarve ennaltaehkäisevälle työlle myös oppilas- ja opiskeluhuollossa. Loimaan perusopetuksen koulukuraattori koki uuden lain tuoneen hänelle tarpeen muuttaa työnkuvaa enemmän ennaltaehkäisevään suuntaan. Tämän kehittämistehtävän tarkoituksena on tuoda uuden oppilas- ja opiskeluhuoltolain henki osaksi arjen työskentelyä Loimaan perusopetuksen oppilashuoltotyössä.

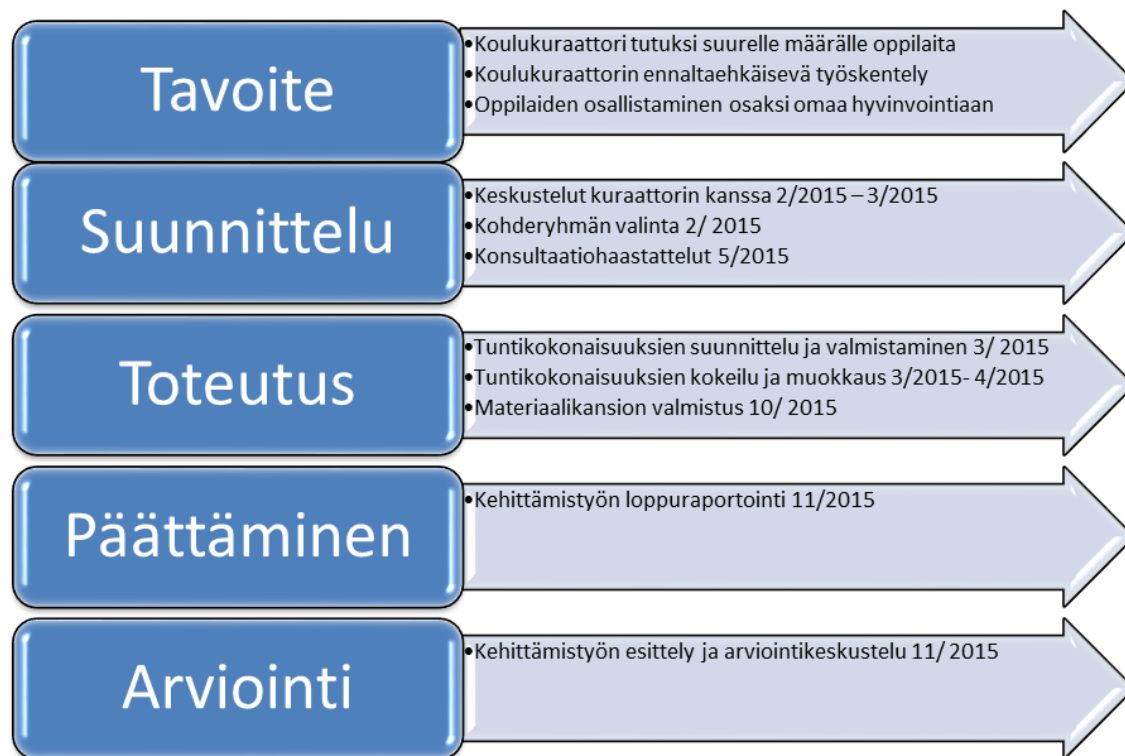
Kehittämistehtävän tavoitteena oli tuottaa toimeksiantajalle eli Loimaan perusopetuksen koulukuraattorille työkaluja ennaltaehkäisevään oppilashuoltotyöhön. Ennen uutta oppilashuoltolakia (1.8.2014) kuraattorin työ on ollut suurelta osin korjaavaa. Ennaltaehkäisevän toimintatavan lisääminen lisäisi kaikkien lasten ja nuorten hyvinvointia heidän luontaisessa kasvuympäristössään sekä vähentäisi lasten ja nuorten leimautumista. ”Yhteisöllisyyden tuloksena lapselle muodostuu myös sosiaalista pääomaa aikuisuuden tueksi” (Mahkonen 2014, 344). ”Uusi oppilashuoltolaki painottaa ennaltaehkäisevän työn ensisijaisuutta ja tähtää kuraattoripalvelujen laajentamiseen” (Mahkonen 2014, 52). Uusi oppilashuoltolaki (1.8.2014) ennaltaehkäisevine työotteineen tuo mukanaan kuraattorille tarpeen olla enemmän oppilaiden arjessa mukana. Kun Loimaan perusopetuksen kuraattorilla on 9 eri kouluyhteisöä ja lähes 1900 oppilasta toimialueellaan niin arjessa mukana oleminen tuottaa haasteita. Tähän haasteeseen kehittämistehtävälläni on tarkoitus vastata.

Kehittämistehtävässä on kolme tavoitetta. Ensimmäinen tavoite on tehdä kuraattori suurelle oppilasmäärälle näkyväksi arjessa mukana toimivaksi aikuiseksi. Toisena tavoitteena on edistää ennaltaehkäisevää työtä Loimaan perusopetuksen tukipalveluissa. Tämä tapahtuu tekemällä koulukuraattori oppilaille näkyväksi. Kolmantena tavoitteena on oppilaiden osallistaminen osaksi omaa hyvinvointiaan kuraattorin pitämien toiminnallisten oppituntien avulla. Tähän myös opetussuunnitelman perusteet (2014, 313) koulua ja oppilashuoltoa velvoittaa.

Kehittämistehtävän kohderyhmänä ovat lapset ja nuoret, 13-16 vuotiaat perusopetuksen oppilaat. Tämä ikäluokka käy peruskoulussa 7-9 luokka-astetta. "Kohderyhmä rajaa mahdollisten valintojen joukon ja auttaa valitsemaan perustellusti tuosta joukosta sopivimman sisällönvaihtoehdon" (Vilkkä & Airaksinen 2003, 40). Rajaaminen vain yläkouluikäisiin on perusteltu sillä, että tämä ikäluokka on se ikäluokka, johon koulukuraattorin työaika tällä hetkellä enimmäkseen painottuu. Alakoulussa luokanopettajat, jotka tuntevat oppilaansa hyvin useasti jo useamman luokka-asteen ajan, hoitavat suurimman osan sekä oppimisen että käyttäytymisen ongelmista itse tai koulun muuta henkilökuntaa apuna käyttäen. Koulukuraattorilla on lisäksi ollut jonkin verran oppituntityöskentelyä yläkoulussa tähänkin saakka. Kolmanneksi rajaamista voidaan perustella sillä, että kehittämistehtäväni yhtenä tavoitteena on tehdä koulukuraattori enemmän näkyväksi yläkouluikäisille, jonka kautta toivotaan, että kynnyksensä ottaa yhteyttä koulukuraattoriin tulisi matalammaksi. Loimaan perusopetuksen koulukuraattorilla on tavoitteena laajentaa ennaltaehkäisevää toimintaa myöhemmin alakouluikäisiin oppilaisiin.

Kehittämistehtävä on painottunut erilaisten teemoittaisten oppituntikonaisuuksien suunnitteluun niihin liittyvine materiaaleineen. Tunteihin on suunniteltu PowerPoint – esitykset, jotka ovat johdattelua tunnin aiheeseen. PowerPoint -esityksiä kuraattori voi jälkeenpäin muokata tilanteiden mukaan omansa näköiseksi. Power Point - esitykset on koottu muistitikulle. PowerPoint - esitykset ovat myös paperisena versiona kansiossa, johon on koottu tuntien teemoihin liittyvät toiminnalliset menetelmät ja niihin kuuluvat materiaalit. Kuraattori voi käyttää PowerPoint - esityksiä ja toiminnallisia menetelmiä joko yhdessä tai erikseen.

Jotta toiminnallisista tunteista tulisi toimivia, on niitä kokeiltu yhdessä koulukuraattorin kanssa keväällä 2015, jolloin mahdolliset puutteet tai heikkoudet ovat tulleet esille ja tunteja on pystytty sen jälkeen muokkaamaan.

Kuva 1. Kehittämistehtävän prosessikuvaus ja aikataulu

7.1 Suunnitteluvaihe

Kehittämistehtävän alussa kävimme keskusteluja Loimaan perusopetuksen koulukuraattorin kanssa ennaltaehkäisevästä työotteesta. Keskusteluilla haettiin vastausta kysymykseen; millaista ennaltaehkäisevä työote voisi olla juuri kyseisen koulukuraattorin työssä. Koulukuraattorin työ Loimaalla perusopetuksessa on tähän mennessä koostunut suurimmaksi osaksi oppilaiden vanhempien ja opettajien konsultoinneista ja erilaisista oppilaspalavereista. Yksilökeskustelut ovat kuraattorin mielestä vähentyneet, jolloin oppilaiden kohtaaminen heidän arjessaan, omassa oppilaitosyhteisössään on ollut vähäisempää. Loimaan perusopetuksen koulukuraattorin huolenaiheena oli myös se kuva, joka oppilailla on hänestä ja hänen työnkuvastaan. Koulukuraattorilla oli kokemus siitä, että oppilaat kokivat, että hänen vastaanotolleen joudutaan siinä vaiheessa, kun asiat ovat jo päässeet koulussa pahaan jamaan. Hän myös oletti, että suuri osa oppilasta ei tiennyt mikä hänen roolinsa koulussa oli. Kuraattorilla oli tunne siitä

että oppilaiden tieto perustui suuremmaksi osaksi muiden oppilaiden kokemuksiin ja kuulopuheisiin. Koulukuraattorille joutumista saatettiin käyttää myös uhkauksena koulun muun henkilökunnan puolelta, jos oppilaan käytös ei ollut toivottavaa. Koulukuraattorin toiveena oli mielikuvien kääntäminen positiivisempaan suuntaan eli se, että oppilaat ajattelisivat, että koulukuraattorille päästään, ei jouduta.

Keskusteluissa nousi esille, että Loimaan perusopetuksen koulukuraattori koki, että hänen osaltaan yksilölliset keskustelut ovat vähentyneet. Loimaalla oppilashuollossa toimii myös kaksi koulupsykologia, jotka hoitavat testausten lisäksi myös keskusteluja oppilaiden kanssa. Koulukuraattorin tarjoama keskustelu voi kuitenkin olla hyvin eriluonteista kuin psykologin. Koulukuraattorilla on laaja sosiaalityön ammattitaito, jolloin hän voi pureutua aivan toisenlaisiin ongelmiin kuin psykologit. Näiden keskustelujen pohjalta koulukuraattori voi ohjata oppilaita eteenpäin koulupsykologille tai koululääkärin kautta lasten – ja nuorten psykiatriselle poliklinikalle, perheneuvolaan yhdessä vanhempien kanssa tai sosiaalihuollon palveluiden piiriin. Myös tiivis yhteistyö lastensuojelun kanssa edesauttaa oppilaiden asioiden kokonaisvaltaista hoitamista.

Keskustelujemme pohjalta tulimme tulokseen, että ennaltaehkäisevässä työssä koulukuraattorin tulisi olla enemmän näkyvissä oppilaiden omassa oppilaitosyhteisössä ja heidän arjessaan. Pohdittaessa minkälaisilla toimilla koulukuraattori tulisi suurille oppilasmäärille tutuksi, esille nousi oppituntityöskentely. Oppituntityöskentelyn aikana koulukuraattori tulisi tutuksi oppilaille, mutta myös vastavuoroisesti koulukuraattori pääsisi tutustumaan oppilaisiin. Oppituntityöskentelyn aikana tilanne olisi kaikille osapuolille neutraali.

Seuraavaksi pohdinnan alle tuli mikä näiden oppituntien tarkoitus olisi. Koska koulukuraattori työskentelee oppilaitosyhteisössä, oppitunneilla tulisi olla joku teema ja teemalla joku tarkoitus. Koulukuraattori koki omakseen sellaiset aihealueet, joilla voitaisiin vaikuttaa oppilaiden itsetuntoon sillä yläkouluaika osuu nuorten kehityksessä ikäkauteen, jossa kyseenalaistetaan ja haetaan itseään ja paikkaansa ryhmässä, koulussa, perheessä ja yhteiskunnassa. Oppituntityöskentelyn yhtenä tavoitteena olisi, että oppilaat itse pääsisivät osalliseksi omassa

hyvinvoinnissaan. Toisena tavoitteena olisi, että oppilaat tuntiessaan koulukuraattorin ottaisivat häneen yhteyttä siinä vaiheessa kun ongelmat ovat vielä pieniä. Ajatuksena olisi myös se, että oppilaat voisivat tuoda huolensa esille myös oppilastovereihin liittyvissä murheissa, jos kynnyks ottaa yhteyttä mataloituu, kun koulukuraattori ja hänen työnsä tulevat oppilaille tutuksi. Tätä kautta voitaisiin päästä ennaltaehkäisemään suurempia ongelmia.

Koulukuraattorin oppituntityöskentelylle ei koulujen työjärjestyksissä ole varattu omaa aikaa vaan koulukuraattori on tähän mennessä voinut käyttää joitakin tunteja opinto-ohjauksen tunneista omalle asialleen. Tämä käytäntö tulee edelleen jatkumaan, joten tuntui luontevalta tutustua opetussuunnitelmaan kokonaisuudessaan. Opetussuunnitelman perusteiden 30.12.2013/2728 mukaan identiteetin rakentaminen, itsensä hyväksyminen sekä yksilönä että ryhmän jäsenenä, ihmiskäsityksen luominen ja sosiaalisten taitojen kehittyminen ovat asioita, joihin oppilashuollon ja etenkin koulukuraattorin toiminnalla voidaan puuttua. Myös oppilaan hyvinvointia ja omaan osallisuuteen hyvinvoinnin edistämiseksi voidaan koulukuraattorin toiminnalla puuttua. Opinto-ohjauksessa käydään eri vuosiluokilla edellä mainittuja aiheita läpi, joten tuntui luontevalta valita aihealueiksi ryhmän roolit, temperamentit ja itsetunto/ minäkuva. Pohdittaessa koulukuraattorin pitämien oppituntien kohderyhmää.

7.2 Konsultaatiohaastattelut

Kehittämistyötä varten suoritin useamman teemahaastattelun. Eskolan ja Vastamäen (2015, 27) mukaan teemahaastattelu on eräänlainen keskustelu, jossa tutkija pyrkii vuorovaikutuksessa saamaan selville haastateltavilta häntä kiinnostavat asiat. Teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit on etukäteen määrätty. "Haastattelija varmistaa, että kaikki etukäteen päätetyt teema-alueet käydään haastateltavan kanssa läpi" (Eskola & Vastamäki 2015, 29.) Haastattelujen teemat löytyvät kirjallisuudesta tai ne voi johtaa teoriasta. Eskolan ja Vastamäen (2015, 35) mukaan haastattelun teemat voi myös ottaa "ilmasta", eli miettiä

mitä kannattaisi kysyä, mutta silloin haastattelusta saattaa tulla vaillinainen ja haastattelusta voi olla vaikea edetä järkevään analyysiin.

Kehittämistyötä varten haastateltiin keväällä 2015 yhtä yläkoulun rehtoria, yhtä alakoulun rehtoria, yhtä alakoulun laaja-alaista erityisopettajaa, yhtä erityisopettajaa yhtä luokan-opettajaa ja yläkoulun luokanvalvojaa. Valitsin heidät haastateltaviksi sillä perusteella, että he eivät olleet oppilashuollon ohjausryhmässä ja näin ollen eivät joudu virkansa puolesta miettimään koko Loimaan oppilashuollon tilaa. Tavoitteena oli saada kuva siitä millaisena haastateltavat näkevät koulukuraattorin työnkuvan olleen tähän päivään asti ja miten sitä pitäisi muuttaa, jotta se vastaisi uuden oppilas - ja opiskeluhuoltolain vaatimuksiin. Haastatteluja käytin enemmän konsultaationa opinnäytetyötäni varten kuin varsinaisena tutkimuskohteena. Haastattelujen pohjalta lähdin työstämään opinnäytetyöni varsinaista kehittämishanketta eli kuraattorin vuosikelloon sidottuja, erilaisilla teemoilla kulkevia oppitunteja.

Konsultaatiohaastatteluissa tuli esille hyvin paljon samanlaisia ajatuksia kuin mistä itse olin lähtenyt liikkeelle. Koulukuraattori koettiin kaikkien haastateltavien mukaan oppilaiden arjessa tuntemattomaksi henkilöksi. Kuraattorilla oli haastateltavien mielestä oppilaiden silmissä negatiivinen rooli, joka kertoi oppilaille koulun kontrollista. Haastateltavat, jotka työskentelivät alakoulun puolella, olivat kaikki sitä mieltä, ettei koulukuraattorin rooli ja työnkuva ollut alakoulun oppilaille selkeä. Haastateltavat toivat esille sen, että suurin osa oppilaista ei tunnista koulukuraattoria koulun henkilökunnaksi tai ei tunnista häntä ulkonäöltä. Koulukuraattorin työnkuvasta haastateltavat totesivat oppilaiden tietävän hyvin vähän. Haastateltavat kokivat koulukuraattorin olevan tutumpi oppilaille yläkoulussa kuin alakoulun puolella. Sekä yläkoulussa että alakoulussa työskentelevät haastateltavat uskoivat koulukuraattorin negatiivisen ja kontrolloivan roolin olevan oppilaiden silmissä yleinen. Koulukuraattorin kanssa moni oppilas pääsee tekemisiin vasta siinä vaiheessa kun hänellä on ongelmia käytöksessä tai koulunkäynnissä yleisesti.

Kaikissa haastatteluissa haastateltavat tuottivat jo ennen varsinaista kysymystä esille ajatuksia miten koulukuraattori tulisi tutummaksi oppilaiden joukossa. Ylä-

koulua edustavat haastateltavat pohtivat voisiko koulukuraattori osallistua enemmän erilaisiin tapahtumiin, joita kouluilla järjestetään pitkin kouluvuotta. Eräs haastateltava tosin totesi, että koulun henkilökunta ei muista ottaa koulukuraattoria huomioon kun järjestetään erilaisia tapahtumia. Hän totesi sen olevan heille oppilaitoksena kehittämisen paikka. Kaikki yläkoulua edustavat haastateltavat totesivat erilaisten toiminnallisten tuokioiden tai luentojen sopivan työskentelytavoiksi yläkoulussa. Säännöllinen vastaaottoaika koululla tuli esille useissa haastatteluissa. Säännöllinen vastaanottoaika mahdollistaisi oppilaiden matalan kynnyksen yhteydenotot koulupäivien aikana.

Alakoulua edustavat haastateltavat totesivat, että koulukuraattorin rooli ei ole kovin suuri heidän koulussaan. Alakoulussa luokanopettajat, jotka tuntevat oppilaansa hyvin useasti jo useamman luokka-asteen ajan, hoitavat suurimman osan sekä oppimisen että käyttäytymisen ongelmista itse tai koulun muuta henkilökuntaa apuna käyttäen. Yhteydenpito koteihin hoituu alakoulun puolella luon-tevasti. Haastateltavat totesivat kuitenkin että alakoulussa varsinkin ylemmien, 5-6 luokkalaisten, olisi hyvä tutustua koulukuraattoriin, sillä heidän siirtyessään yläkoulun puolelle koulukuraattorin palveluiden tarve voi tulla ajankohtaiseksi.

Koulukuraattorin kanssa käytyjen keskustelujen ja haastattelujen myötä yksilöityivät luokka-asteet, joille aloitettiin kehittää toiminnallisia oppitunteja. Luokka-asteita on kolme eli 7-9 luokat. Jokaiselle luokka-asteelle mietittiin oma teemasensa joiden aiheet tulivat koulukuraattorin toiveista ja omista materiaaleista.

7.3 Toiminnalliset oppitunnit

Kehittämistyön toteutus lähti liikkeelle, kun oppituntien kohderyhmä ja teemat, joita tunneilla käsiteltäisiin, olivat tiedossa. Keväällä 2015 suunniteltiin sekä 7-luokkalaisille että 8-luokkalaisille suunnatut toiminnalliset oppitunnit. Oppituntien sujuvuutta ja teemojen sopivuutta kokeiltiin yhdessä koulukuraattorin kanssa. Koulukuraattori ohjasi oppitunnit ja itse olin tarkkailijan roolissa, jotta pystyin

huomioimaan sekä PowerPoint - esitysten ja teemojen toimivuuden että luokkien ryh-mäkäyttämisen.

Toiminnallisia oppitunteja pidettiin keväällä 2015 useammassa luokassa. 8-luokkalaisille suunnattuja toiminnallisia oppitunteja, joiden aiheena oli Temperamentit, pidettiin neljässä eri luokassa. 7-luokkalaisten Ryhmän roolit - tunteja pidettiin myös neljässä eri luokassa. Oppituntien välillä sekä PowerPoint - esitystä että toiminnallisia osuuksia arvioitiin ja muokattiin paremmin toimiviksi. PowerPoint-esityksissä korjattiin taustaa ja fontteja sekä Ryhmän roolit - esityksessä vaihdettiin joitakin kuvia paremmin aihetta vastaavaksi. Toiminnallisten oppituntien jälkeen oppilailta kysyttiin suullisesti palautetta tunteista.

Syksyllä 2015 suunniteltiin 9-luokille tarkoitetun toiminnallinen oppituntikokonaisuus. 9-luokkalaisille tarkoitettua toiminnallista oppituntia ei ole kokeiltu sillä koulukuraattori käyttää tuntikokonaisuutta vasta keväällä 2016.

7.4 Materiaalikansio

“Toiminnallisen opinnäytetyön lopullisena tuotoksena on aina jokin konkreettinen tuote, kuten kirja, portfolio, messu- tai esittelyosasto tai tapahtuma” (Vilkkä & Airaksinen 2003, 51). Toiminnallisessa opinnäytetyössä tuotos, tässä tapauksessa materiaalikansio ja PowerPoint- esitykset, tehdään aina jollekin tai jonkun käytettäväksi, koska tavoitteena on ihmisten osallistuminen toimintaan, tapahtumaan tai toiminnan selkiyttäminen oppaan tai ohjeistuksen avulla (Vilkkä & Airaksinen, 2003, 38). Toimeksiantajani eli materiaalin ensisijainen käyttäjä on Loimaan perusopetuksen koulukuraattori. Kehittämistyöni painottuu erilaisten teemoittaisten oppituntikokonaisuuksien suunnitteluun niihin liittyvine materiaaleineen. Tunteihin olen suunnitellut PowerPoint – esitykset, jotka ovat johdatte-lua tunnin aiheeseen. PowerPoint - esityksiä kuraattori voi jälkeinpäin muokata tilanteiden mukaan omansa näköiseksi. PowerPoint - esitykset on koottu muistikulle ja niiden sisältö on myös kansiossa tulostettuna. Tuntien teemoihin liittyvät toiminnalliset menetelmät ja niihin kuuluvat materiaalit on koottu kansioon.

Kuraattori voi käyttää PowerPoint -esityksiä ja toiminnallisia menetelmiä joko yhdessä tai erikseen.

7.5 Päättäminen ja arviointi

Toiminnalliset oppitunnit, joita keväällä 2015 kokeiltiin useammassa luokassa, tuottivat hyvää palautetta oppilailta. Palautetta ei kerätty systemaattisesti vaan jokaisen oppitunnin jälkeen palautetta kerättiin suullisesti. Toiminnallisuuden kautta oppilaat pääsivät osallistumaan oppitunnin kulkuun. Havainnoinnin perusteella voi todeta, että oppilaiden mielenkiinto käsiteltävään asiaan pysyi koko oppitunnin ajan. Toiminnallisen osuuden aikana ei esiintynyt häiriökäyttäytymistä eikä kukaan vetäytynyt pois toiminnasta vaan kaikki osallistuivat toimintaan aktiivisesti ja suurella innostuksella. Toiminnalliset menetelmät, joissa keskitytään omaan itseen ja päästään osallisiksi omaa itseä käsiteltävissä teemoissa tuntuivat olevan oppilaista mielenkiintoisia.

Koulukuraattori arvioi tuntien kulun sujuneen hyvin, koska toimintaa oli juuri sopivasti yhden oppitunnin kestävään tuokioon. Oppilaiden mielenkiinto pysyy kassassa kun aihe ja toteutus on suunniteltu vastaamaan ikätasoa. Kuraattori painotti sitä, että hän ei ole pedagogi ja näin ollen hänen tapansa pitää oppitunteja, ei ole samanlainen kuin pedagogisen koulutuksen saaneilla. Koulukuraattori arvosti toimivaa tuntikokonaisuutta ja juuri hänen tavoitettaan varten tehtyjä PowerPoint – esityksiä.

8 TOIMINNALLISET TUNTISUUNNITELMAT

Koulukuraattorille suunnitelluissa toiminnallisissa oppitunneissa ryhmät ovat jo valmiiksi olemassa ja monet ryhmät, 8-9 luokat, ovat jo pitkään toimineet yhdessä. Oppilaitosyhteisössä toiminnallisiin tunteihin varatut tilat ovat valmiina ja oppitunnit on suunniteltu toimimaan siinä tilassa, jossa koululaiset arkisin muutenkin toimivat. Oppilaitosyhteisössä toiminnallisilla oppitunneilla on paikalla aina toinen aikuinen, joka on luokanvalvoja tai sen oppitunnin opettaja, jonka tunneilla koulukuraattori oman toiminnallisen oppituntinsa pitää. Kuraattori voi toiminnallisella oppitunnilla käyttää opettajaa apuohjaajana tai opettaja voi tarkkailla oppilaita tunnin aikana. Opettajan mukana olo voi luoda luottamuksen ja turvallisuuden tunteen oppilaille. Toisaalta opettajan mukanaolo voi vaikuttaa myös päinvastaisesti joihinkin oppilaisiin. Koululuokassa yhteenkuuluvuus ja tuttuus tuovat toiminnallisiin oppitunteihin ulottuvuuden, jota täysin uudessa ryhmässä ei ehkä synny.

Toimintamenetelmien peruslähtökohtana on aina perusteellinen ennakkovalmistelu. Kun peruslähtökohdaksi otetaan jonkin kasvatuksellisen tavoitteen saavuttaminen tai muutoksen aikaansaaminen, ensimmäinen vaihe on määrittellä toiminnalle lopputulos. Kun perustyö on tehty kunnolla, voidaan harjoitusten odottaa palvelevan ryhmän kehittymistä. (Kataja ym. 2011. 34).

Jokaiseen toiminnalliseen oppituntiin on suunniteltu kolme erilaista toiminnallista osuutta. Koulukuraattori voi halutessaan vaihdella toiminnallisia osuuksia. Kaikki toiminnalliset osuudet löytyvät menetelmäkansiosta. Seuraavissa tunti-kuvauksissa on kuvattuna vain yksi toiminnallinen osuus luokka-astetta kohden.

8.1 Ryhmän roolit

Katajan ym. (2011, 15) mukaan ihmiset toimivat mitä erilaisimmissa ryhmissä eri elämänalueilla eri elämänvaiheissa. Ryhmässä toiminta on hyvin haastavaa, sillä se vaatii vuorovaikutusta yksilöiden välillä ja vieläpä ryhmän tavoitteen tai

perustehtävän suunnassa. Ryhmässä toimivat yksilöt voivat taustoiltaan, tavoiltaan ja persoonallisuudeltaan olla hyvin erilaisia.

Ryhmä muodostuu kahdesta tai useammasta yksilöstä, jotka ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Ryhmän jäsenyyteen liittyy tietoisuus kuulumisesta ryhmään, ryhmän muista jäsenistä sekä siitä miten yksilön oma toiminta liittyy ryhmän yhteisen tavoiteen saavuttamiseen. Ryhmällä on usein yhteinen tavoite tai tehtävä, jonka ryhmä pyrkii saavuttamaan. (Kataja ym. 2011, 15.)

Ryhmän toimintaan vaikuttavat ryhmäprosessit, ryhmädynamiikka, ryhmän suhdejärjestelmät kuten kommunikaatio -, tunne -, normi – rooli - ja valtasuhteet. Ryhmäprosessilla tarkoitetaan ryhmän toiminnan seurauksena syntyvää yksilöiden välistä vuorovaikutusta. Ryhmädynamiikka tarkoittaa jatkuvaa muutosta ryhmän prosesseissa, rakenteissa ja suhteissa. Ryhmän suhdejärjestelmät voivat olla virallisia tai epävirallisia. Viralliset järjestelmät ovat etukäteen sovittuja ja asetettuja, kun taas epäviralliset järjestelmät syntyvät kun ryhmän jäsenet omavaltaisesti ottavat valtaa ryhmän toiminnassa. Ryhmän suhdejärjestelmät vaikuttavat koko ajan toisiinsa. (Kataja ym 2011, 16).

Kataja ym. (2011, 18) mukaan ryhmän roolit tarkoittavat erilaisia odotuksia ja normeja, jotka kohdistuvat ryhmän yksittäiseen jäseneseen. Yksilöllä on ryhmässä erilaisia rooleja, jotka voivat liittyä ryhmän tehtävään tai yksilön sosiaaliseen asemaan ryhmässä. Sosiaaliseen asemaan liittyvät roolit syntyvät yksilön henkilökohtaisten ominaisuuksien mukaan. Joku ryhmän jäsen on esimerkiksi aina äänessä, kun taas toinen ei ota koskaan kantaa. Joku on ottanut ryhmän pellen roolin ja joku on ryhmän besserwisser eli tietää kaikesta kaiken. Ryhmäroolit syntyvät myös muiden ryhmän suhdejärjestelmien mukaan. Yksilön rooli on kaksoismerkityksellinen, sillä se sekä annetaan että otetaan. Tärkeintä on huomata, ettei rooli ole pysyvä ominaisuus, vaan se voi muuttua ryhmän toiminnan aikana. Rooli voi myös vaihdella ryhmästä toiseen.

Toiminnallisen tunnin kuvaus:

Koulukuraattori käy PowerPoint- esityksen avulla läpi erilaiset ryhmän roolit ja niiden vaikutuksen ryhmän toimintaan.

Taululle on kirjoitettu PowerPoint-esityksessä esille tulevat ryhmän roolit. Jokaiselle oppilaalle jaetaan tarralappu. Kerrotaan, että tarralappu pitää kiinnittää sen ryhmän roolin kohdalle, johon itse tuntee kuuluvansa. Kerrataan nopeasti PowerPoint -esityksestä ryhmän roolit. Oppilaat käyvät kiinnittämässä tarralaput taululle. Tarkastellaan yhdessä mihin erilaisiin rooleihin oppilaat kokivat itse kuuluvansa. Mietitään yhdessä onko olemassa joku rooli, joka taululla kuuluisi olla merkittynä, joka luokasta vahvana löytyy.

Jos aikaa on enemmän oppilaille voi jakaa toisen tarralapun, jonka he käyvät kiinnittämässä sen roolin kohdalle, jonka he toivoisivat omaavansa tai saavuttavansa. Oppilaat voisivat myös miettiä millaisia rooleja he luokasta löytävät muista oppilaista. Tämä viimeinen täytyy kuitenkin ohjata taidolla, jotta tilanteesta ei tule ahdistava kenellekään oppilaalle.

Ryhmän roolit- tehtävä auttaa oppilaita hahmottamaan omaa rooliaan ja osallistumistaan luokkatilanteissa koulussa sekä muissa ryhmissä joissa hän on vapaa-ajalla elämänsä eri vaiheissa. Samalla oppilaille herää ymmärrys siitä miksi joku toinen käyttäytyy tai osallistuu eri tavalla kuin itse käyttäytyy tai osallistuu.

8.2 Temperamentit

8 - luokkalaisille suunnatut tunnit käsittelevät erilaisia temperamentteja, joita me ihmiset omaamme. Temperamenteiksi kutsutaan joukkoa suhteellisen pysyviä, synnynnäisiä taipumuksia ja valmiuksia. Synnynnäisistä temperamenttipiirteistä ja ympäristöstä kehittyä myöhemmin persoonallisuutemme. Dunderfeltin (2012, 17- 19) mukaan temperamentti on osa ihmisen kokonaispersoonallisuutta, jonka osa - alueita ovat fyysinen minä, rooliminä, kulttuuriminä, kasvatettu minä, ydinminä ja temperamentti. Temperamentti on se tyyli ja tapa, jolla reagoimme vallitseviin olosuhteisiin ja havaittuihin tapahtumiin. Temperamentti on jo yleensä toiminut silloin kun ihminen alkaa vasta miettiä, miten tässä tilanteessa pitäisi toimia. Temperamentti ilmenee selvästi ulkoisena käyttäytymisenä: puheena, ilmeinä, eleinä, toimintana ja äänensävyinä. Sen alku on kuitenkin sisäisyydes-

sämme hyvin nopeana psyykkisenä elämyksenä, joka johtaa tiettyyn tapaan reagoida tilanteisiin ja tapahtumiin.

Temperamenttejä on olemassa perus- ja sivutemperamentit. Perustemperamentit ovat niitä tyylejä, jonka mukaan reagoimme pääsääntöisesti eli ne vaikuttavat meissä voimakkaimmin. Sivutemperamentteja käytetään silloin tällöin. Yksi temperamentti on meille yleensä vieras. Tätä temperamenttityyliä ei esiinny persoonallisuudessamme lainkaan tai vain harvoin. Yleensä meillä on vaikeuksia sellaisten ihmisten kanssa, jotka omaavat tämän meille vieraan tyylin reagoida. (Dunderfelt 2012, 65.)

Persoonallisuuden rakenteita ja ulottuvuuksia on esitetty ja selitetty monella eri tavalla. Jotkin näkemykset perustuvat tutkimuksiin, toiset kulttuurin perinteisiin ja jokin ovat vain jonkun vaikutusvaltaisen henkilön omia mietteitä elämästä. (Dunderfelt 2012, 23). Temperamentteja voi kuvata monella eri tavalla. Sanoilla, kuvilla ja kaavioilla. Itse olen tähän työhöni valinnut Tony Dunderfeltin tavan kuvata temperamenttejä väreillä. Dunderfeltin tapa on hauska, havainnollinen ja mieleenjäävä tapa lisätä ihmistuntemustaan. Temperamenttien kuvaaminen värien avulla on toimiva tapa havainnollistaa 8-luokkalaisille miten erilaisia me jokainen olemme temperamentteiltamme. Värien avulla voi myös verrata itseään toisiin ja huomata, että temperamentti voi olla osaltaan selittävä tekijä miksi joku toimii erilailla kuin itse ja miksi minä toimin niin kuin toimin.

Dunderfeltin mallissa esiintyy neljä eri temperamenttipiirrettä; sininen, vihreä, punainen ja keltainen. Sininen edustaa rauhallisuutta, viileyttä ja selkeyttä. Sininen on tunteissaan ja reaktioissaan introvertti eli sisäänpäin kääntynyt. Samalla hän omalla tavallaan on hyvin voimakastahtoinen. Sinisen tyylin omaava ihminen tutkii, analysoi, yrittää ymmärtää ja etsii perusteita. Tunteissaan hän on yleensä varovainen, minimalistinen, usein myös varautunut. Sinisen heikot puolet ovat epäkäytännöllisyys, pessimismi ja liian kriittinen suhtautuminen ihmisiin. (Dunderfelt 2012, 54- 56).

Punainen on ulospäinsuuntautunut ja voimakastahtoinen. Hän on luonteeltaan valpas, energinen, ihmisten kanssa reilu ja rempseä, seurassa luonnostaan

aloitteentekijä ja huomion keskipiste. Negatiivinen puoli punaisesta on herkästi loukkaantuva, itsekeskeinen ja itsesääliin taipuvainen. Parhaimmillaan punaiselle lankeavat johtajan, innoittajan ja vetojuhdan roolit. Hankalana persoonallisuuspiirteinä punainen on jyrääjä, pompottaja ja tyranni. (Dunderfelt 2012, 56-59).

Keltaisessa persoonallisuuspiirteessä tuntuu aluksi olevan paljon samaa kuin punaisessa. Tyypillinen keltainen kanavoi energiansa puheilmaisuun ja yhteyden rakentamiseen toisten kanssa. Keltainen on hyväntahtoinen ja ihmiskeskisempi kuin punainen. Hänen tunnemaailmansa on rikas ja vivahteikas. Hän nauttii aistimuksista, luonnon elävyydestä ja ihmisten läheisyydestä. Keltainen on valloittava ja iloinen seuralainen, mutta hänestä voi tulla hankala persoona. Silloin hän on touhottaja ja hössö. (Dunderfelt 2012, 59- 61).

Vihreä antaa itsestään tasapainoisen, ystävällisen ja rauhallisen kuvan. Tunneilmaisultaan vihreä on hillitty, yleensä häntä eivät valtaa suuret tunnepuuskat. Vihreä toteuttaa itseään diplomaatin, kuuntelijan ja äidin rooleissa, negatiivisena persoonallisuudenpiirteinä vihreä voi esiintyä nynnynä ja saamattomana löysäilijänä. (Dunderfelt 2012, 62- 63).

Toiminnallisena menetelmänä 8-luokkalaisten temperamentit- oppitunnilla on ominaisuuksien käsi- menetelmä. Vaikka itse olen lainannut kehittämistyössäni Tony Dunderfeltin "Tunnista temperamentit"-teosta on hänen "Henkilökemia. Yhteistyö erilaisten ihmisten välillä"- teos ollut ominaisuuksien käsi- toiminnallisen menetelmän yhtenä kehittelyn lähteenä. Ominaisuuksien käsi- menetelmä löytyy teoksesta "Draamakka. Vakallinen toiminnallisia kokonaisuuksia". Teoksesta löytyy menetelmän kuvaus sekä liitteet, joita voi käyttää toteutukseen.

Toiminnallisen tunnin kuvaus:

Koulukuraattori kertoo temperamenteista ja niiden vaikutuksesta yksilön tapaan toimia erilaisissa tilanteissa PowerPoint - esitystä apuna käyttäen.

Oppilaat valmistavat ominaisuuksien käden piirtämällä oman käden valkoiselle paperille. Paperiin kirjoitetaan oma nimi näkyvästi yläreunaan. Pöydälle on sijoitettu erivärisiä (sininen, punainen, keltainen ja vihreä) ominaisuuksia paperiliuskoilla. (Ominaisuudet löytyvät Draamakka-kirjan liitteistä). Jokainen valitsee 5 itseä parhaiten kuvaavat ominaisuutta ja liimaa ne piirretyn käden sormiin, yksi jokaiseen. Tämän jälkeen jokainen voi käydä lukemassa taululle sijoitetuilta värikartongeilta mitä mikin väri kertoo omasta temperamentista. Kuvat voidaan jättää pöydille ja kierrellä luokassa katsomassa toisten oppilaiden käsiä. Lopuksi voidaan keskustella tehtävän herättämistä ajatuksista.

8.3 Itsetunto/Minäkuva

Suomalaisessa kasvatus- ja opetuskulttuurissa itsetunnon ja – tuntemuksen kehittymisen tukemista pidetään tärkeänä. Se on kirjattu opetussuunnitelmien perusteisiin. Identiteetin rakentaminen, itsensä hyväksyminen sekä yksilönä että ryhmän jäsenenä, ihmiskäsityksen luominen ja sosiaalisten taitojen kehittyminen ovat asioita joihin oppilashuollon ja etenkin kouluuraattorin toiminnalla voidaan puuttua (Opetussuunnitelman perusteet 2014, 314.)

Koulu-tai muu kasvatusyhteisö samoin kuin työyhteisöt voisivat tehdä paljon enemmän itsetunnon kehittämiseksi. Monenlaiset itsetuntoa- ja tuntemusta tukevat projektit, opiskelijahuoltotyö ja opinto-ohjaus edesauttavat kokonaisvaltaista hyvinvointia.

Terve itsetunto tarkoittaa että tuntee olevansa hyvä ja hyväksyty. Se on itsensä arvostamista ja oman elämän pitämistä arvokkaana ja ainutlaatuisena, hyvänä. Itsetunto on myös kykyä arvostaa muita. Itsetunto ja erityisesti sen puute vaikuttaa mielenterveyteen, hyvinvointiin sekä vuorovaikutukseen muiden kanssa. Se on toimintaamme ohjaava voima. (Toivakka. S & Maasola. M. 2011, 15). Selkeä minäkuva on henkisen hyvinvointimme perusedellytyksiä. Kun oppii paremmin tuntemaan itsensä, oppii myös tuntemaan toisia ja toimimaan heidän kanssaan paremmin yhdessä. Itsetuntemus auttaa huomaamaan omat vahvuutemme, heikkoutemme, paheemme ja hyveemme. Itsetuntemus auttaa tunnistamaan

arvot, tavat, tottumukset ja tunteet. Lisäämällä itsetuntemustamme parannamme myös jaksamistamme ja osaamme herkemmin tunnistaa rajamme. (Toivakka. S & Maasola. M. 2011, 19).

Itsetunnosta puhuessamme tarkoitamme monesti minäkuvaa ja päinvastoin. Minäkuva vastaa kysymykseen millainen olen, itsetunto ennemminkin kysymykseen miten suhtaudun itseäni tai miten paljon arvostan itseäni. (Toivakka. S & Maasola. M. 2011, 15). Minäkuva ja itsetunto kehittyvät käsi kädessä.

Tässä toiminnallisessa oppitunnissa käytämme Viljamaan määrittelyä jossa minäkuva jakautuu kolmeen osaan eli fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen minäkuvaa. Fyysinen minäkuva tarkoittaa paljolti sitä mitä ajattelemme anatomisesta rakenteestamme ja ulkoisesta olemuksestamme. Psyykinen minäkuva, tarkoittaa omaa käsitystämme omista psyykkisistä kyvyistämme Vilko-Riihelä (1999, 502) käyttää psyykkisestä minäkuvasta nimitystä suoritusminäkuva, joka tarkoittaa omaa arviota omista kyvyistämme ja älykkyydestämme. Sosiaalinen minäkuva tarkoittaa arvioitamme siitä miten tulemme toimeen muiden kanssa. Ennako-olettamuksemme ohjaavat meitä minäkuvan jokaisella alueella. (Viljamaa 2006, 12- 13).

Itsetuntemustaitoja voi harjoitella tietoisesti ja ne karttuvat itsestään iän ja kokemuksen myötä. Itsemme tiedostamiseen tarvitsemme myös toisia ihmisiä, joilta saamme palautetta ja joista peilaudumme. (Toivakka. S & Maasola. M. 2011, 20).

Toiminnallisen tunnin kuvaus

Koulukuraattori kertoo PowerPoint -esityksen avulla itsetunnosta/minäkuvasta.

Harjoitus, jota itsetunto/minäkuva tunnilla käytetään, on Kilpi. Harjoituksen hienous syvemmällä tasolla piilee kilven symboliikassa. Meillä kaikilla on yleensä ihmisiin tutustuttaessa suojarustuksia, kilpiä. Kun tulee tietoiseksi asiasta, ikään kuin automaattisesti liiallisten suojarustusten ylläpito käy tarpeettomaksi ja ryhmäläiset laskevat kilpensä alemmaksi.

Oppilaille jaetaan A4-kokoinen paperi ja pyydetään heitä piirtämään siihen kilpi, joka täyttää lähes koko paperin. Jokainen oppilas voi piirtää haluamansa kilven. Se voi olla kilpikonnin kilpi, soturin kilpi, vaakunakilpi jne. Pyydetään heitä jakamaan kilpi vielä noin 4 yhtä suureen osaan niin, että osiin voi kirjoittaa. Tämän jälkeen oppilaita pyydetään kirjoittamaan yhteen neljännekseen ainakin 3 asiaa, missä he ovat hyviä. Joidenkin on vaikea löytää itsestään hyviä ominaisuuksia, joten heitä voi auttaa kertomalla, että asiat voivat olla hyvinkin pieniä ja maanläheisiä asioita. Toiseen neljännekseen pyydetään kirjoittamaan vähintään 3 unelmaa tai haavetta eli siis asioita, joita nuori haluaisi itselleen tulevaisuudessa. Kolmanteen neljännekseen pyydetään oppilaita kirjoittamaan vähintään kolme asiaa, joissa nuori haluaisi kehittyä. Viimeiseen neljännekseen pyydetään kirjoittamaan 3 asiaa, joihin on tyytyväinen omassa ulkonäössään. Kun kaikki ovat vastanneet, pyydetään nuoria jakamaan ne asiat, minkä haluavat jakaa muiden ryhmäläisten kanssa. Korostetaan, että ehdottomasti kaikkea ei tarvitse muille kertoa.

9 POHDINTA

Itse koulumaailmassa aiemmin 15- vuotta työtä tehneenä, olin huomannut oppilashuollon henkilöstön jäävän oppilaille ja heidän vanhemmilleen etäiseksi ja vieraaksi. Kuraattorin tai koulupsykologin yhteydenotto on aina ollut oppilaille ja vanhemmille merkki ongelmista. Oppilaiden arjessa mukana olevaa oppilashuol-totyötä ei ole harjoittanut kukaan muu kuin opettaja. Uuden oppilas- ja opiskelijahuoltolain myötä tulisi saada oppilashuoltoon enemmän ennaltaehkäisevää toimintaa. Oppilashuollon henkilöstöä tulisi tehdä näkyväksi osaksi lasten ja nuorten elämää, jolloin kynnyksellä ottaa yhteyttä ongelmien ilmaantuessa madaltuisi.

Opinnäytetyöni aihe syntyi keväällä 2015 suuntaavien opintojen harjoittelussa Loimaan perusopetuksen koulukuraattorilla. Kuraattori koki uuden oppilas- ja opiskeluhuoltolain 30.12.2013/1287, joka tuli voimaan 1.8.2014, tuoneen hänelle tarpeen muuttaa työnkuvaa enemmän ennaltaehkäisevään suuntaan. Työn luonne on tähän asti ollut enemmän korjaavaa kuin ennaltaehkäisevää.

Teemahaastattelu toimi hyvin kehittämistyön pääsuuntien kartoittamisessa. Haastateltavien määrä oli pieni, koska tähän kehittämistehtävään haastatteluja käytettiin konsultaatioina. Haastattelujen kautta sain vahvistuksen siihen, että kuraattorin toimintaa tulee kehittää ja samalla todentui se mihin suuntaan kehittämistä tulee suunnata. Kehittämistehtäväni aihe ja ajankohta tulivat oikeaan aikaan, sillä huomasin haastatteluja tehdessäni että näitä asioita oli jo oppilashuollon kentällä pohdittu

Palautteen kerääminen toiminnallisista oppitunneista olisi pitänyt ottaa huomioon kehittämistehtävää suunniteltaessa. Oppilailta kysyttiin palautetta suullisesti tuntien päätteeksi. Kirjallinen palaute olisi antanut enemmän materiaalia tuntien jatkokehittelylle kuin suullinen palaute. Oppilaat ovat kuitenkin toiminnallisten oppituntien toiminnan keskiössä ja kohteena, joten heidän mielipiteensä olisi ollut arvokasta ajatellen tuntien kehittämistä. Kirjallisessa palautteessa olisi tul- lut esille myös mahdolliset negatiiviset mielipiteetkin. Nyt palaute oli positiivista

LÄHTEET

- Aalto. M. 2000. Ryppäästä ryhmäksi. Turvallisen ryhmän rakentaminen. 3.painos. Tammer-Paino Oy.
- Allen-Meares. P, Montgomery. K. L & Kim. J. S. 2013. School- Based Social Work Interventions: A Cross-National Systemic Reviw teoksessa Social Work VOLUME 58, NUMBER 3, 253-262. Viitattu 5.3.2015 <http://sw.oxfordjournals.org/content/58/3/253.full.pdf+html>
- Airaksinen. R & Karkkulainen. M. 2012. Draamakka. Vakallinen toiminnallisia kokonaisuuksia. Helsinki: Tmi Raija Airaksinen/Draamatyö.
- Airaksinen. T. & Vilka. H. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummeruksen kirjapaino.
- Dunderfelt. T. 2014. Tunnista temperamentit. Väriä elämään ja itsetuntemukseen. PS-kustannus. Juva: Bookwell OY
- Eskola. J. & Vastamäki. J. 2015. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa Valli. R. & Aaltola. J. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Metodien valinta ja aineistokeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. PS-kustannus. Juva: Bookwell Oy.
- Heikkinen. H.L.T. 2015. Toimintatutkimus: Käytäntö ja tutkimus kohtaavat. Teoksessa Valli. R. & Aaltola. J. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Metodien valinta ja aineistokeruu: Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. PS-kustannus. Juva: Bookwell Oy.
- Huhtanen. K. 2007. Kun huoli herää. Varhainen puuttuminen koulussa. Juva: PS-Kustannus.
- Hyppönen. M. Ja Linnossuo. O. 2004. Zip, zap ja boing. Leikkejä ja muita toiminnallisia menetelmiä. Toim. Hyppönen. M. ja Linnossuo. O. Saarijärvi: Saarijärven Offset.
- Jelli Järjestötietopalvelu. Viitattu 13.4.2015. <http://www.jelli.fi/osallisuus/>
- Kurki. L. 2006. Sosiaalikirjuriina Suomessa. Teoksessa Kurki. L. & Nivala. E. & Sipilä-Lähdekorpi. P. Sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa. Helsinki: Oy FINN LECTURA Ab.
- Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 18.9.2015 <http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet>
- Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 18.9.2015 <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lasten-osallisuus>
- Mahkonen.S. 2014. Uusi oppilashuoltolaki työvälineenä. Edita. Porvoo: Bookwell Oy.
- Nivala. E. 2006. Koulukuraattori nuoren maailmassa. Teoksessa Kurki. L., Nivala. E. & Sipilä-Lähdekorpi. P. Sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa. Helsinki: Oy FINN LECTURA Ab.
- Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 30.12.2013/1287 <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Opetushallitus. Viitattu 25.08.2015. <http://www.oph.fi/ops2016/perusteet>
- Salonen. K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Tampere: Suomen yliopistopaino- Juvenes Print Oy.
- Sipilä-Lähdekorpi. P. 2004. "Hirveesti tekijänsä näköistä". Koulukuraattorin työ peruskoulun yläluokilla. Helsinki: Oy FINN LECTURA Ab.

Sipilä-Lähdekorpi. P. 2006. Ristiriitoja ja onnistumisia. Koulukuraattorin työ Suomessa. Teoksessa Kurki. L. & Nivala. E. & Sipilä-Lähdekorpi. P. Sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa. Helsinki: Oy FINN LECTURA Ab.

Tanskanen. S. 2015. Toiminnallisuus ryhmämuotoisessa asiakastyössä. Teoksessa Näkki. P & Sayed. T. (toim.) Asiakastyön menetelmiä sosiaali- ja terveysalalla. Edita. Keuruu: Otavan kirjapaino.

Toivakka. S. ja Maasalo.M. 2011. Itsetunto kohdalleen. Harjoituksia itsetuntoon ja vuorovaikutustaitojen oppimiseen. PS-kustannus. Juva: Bookwell Oy.

Tompuri. P. 2014. Oppilashuoltolaki muutoksessa – kohti ennaltaehkäisevää työtapaa? Pro Gradu- tutkielma. Helsingin yliopisto. Käyttäytymistieteellinen tiedekunta. Opettajankoulutuslaitos.

Vilén, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. 2002. Vuorovaikutuksellinen tukeminen sosiaali- ja terveysalalla. 1. Painos. Helsinki: WSOY.

Viljanen J. 2006. Itsetunto kuntoon. Kankaanpää: Juvenes Print.

Valtikka . Viitattu 20.9.2015 <http://www.valtikka.fi/ohjaajille/osallistava-kasvatus>

Haastattelurunko

Millaisia kuraattoripalveluita olette tähän mennessä saaneet?

Ovatko kuraattoripalvelut mielestänne riittävät?

Kuinka monta oppilasta käyttää kuraattoripalveluita lukuvuoden aikana?

Onko uusi oppilas- ja opiskeluhuoltolaki näkynyt koulunne oppilashuoltotyössä?

Millaista on oppilashuoltoryhmän ennaltaehkäisevä työ tällä hetkellä?

Entä koulukuraattorin ennaltaehkäisevä työ?

Kuinka kehittäisitte oppilashuoltotyötä ennaltaehkäisevään suuntaan?

- aiempi puuttuminen?
- oppilaiden osallistaminen?

Mikä olisi koulukuraattorin rooli koulunne ennaltaehkäisevässä oppilashuoltotyössä?

- säännöllinen vastaanotto koululla?
- toiminnalliset oppitunnit?
- koulun toimintaan osallistuminen?